



TÜRKİYE'DE ÖZEL HASTANELERE GENEL BİR BAKIŞ

Kenan KAYA*, Sıdıka KAYA**

Türkiye'deki hastaneler mülkiyetleri açısından kamu hastaneleri ve özel hastaneler olarak iki gruba ayrılabilir. Sağlık Bakanlığına, Sosyal Sigortalar Kurumuna, Tıp Fakültelerine, Belediyelere, İktisadi Devlet Kuruluşlarına ve Diğer Bakanlıklara bağlı hastaneler kamu hastaneleridir(1). Derneklere, Vakıflara, Yabancılarla, Azınlıklara, Şahıslara ve Şirketlere ait olan hastaneler ise özel hastanelerdir. Bu çalışmada, özel hastanelerin mevcut durumu ve hizmet sunumunu olumsuz etkileyen etkenler genel bir çerçeve içinde ele alınarak incelenmektedir.

ÖZEL HASTANELERİN MEVCUT DURUMU

1923 yılında, Cumhuriyet kurulduğunda Türkiye'de mevcut olan yataklı tedavi kurumlarının sayısal durumu Tablo 1'de görülmektedir.

TABLO- 1. 1923 YILINDA TÜRKİYE'DE MEVCUT OLAN YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ KURUM VE YATAK SAYILARI

Kurumun Cinsi	Kurum Sayısı	Yatak Sayısı
Devlet Hastanesi	3	950
Belediye Hastanesi	6	635
Özel İdare Hastanesi	45	2450
Özel, Yabancı ve Azınlık Hast.	32	2402
Toplam	86	6437

Kaynak: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, (2).

1923 yılında, Türkiye'deki toplam 86 hastanenin %37'si özel hastane idi. Bu hastaneler, toplam yatakların da % 37'sine sahipti. Bu oranın yüksek olmasında, 1800'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu döneminde faaliyetlerine izin verilen yabancılar ve azınlıklara ait hastanelerin önemli bir rolü vardır.

Sağlık Bakanlığı kayıtlarına göre, 1923 yılında Türkiye'de faaliyet göstermekte olan 14 yabancı ve azınlık hastanesinde 1870 yatak mevcuttu. Başka bir deyişle, özel hastane yataklarının %78'i yabancı ve azınlık hastanelerinde bulunmaktaydı. Yabancı ve azınlık hastaneleri dışında kalan 18 özel hastaneden birinin Adana, dördünün İstanbul ve birinin de İzmir'de faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunların yatak sayıları toplamı ise sırasıyla 10, 89 ve 14'tür(3).

1897 yılından 20 Ekim 1995 tarihine kadar Türkiye'de açılan özel hastane sayısı 408'dir. Bunlardan üç büyük ilde (Ankara, İstanbul, İzmir) açılanların sayısı ise 221'dir (%54). Sadece İstanbul ilinde açılan özel hastane sayısı 147'dir (% 36).

31.12.1994 tarihi itibarıyla üç büyük ilde faaliyette bulunan özel hastane sayısı 83'tür. Bunların toplam özel hastane yatakları içindeki payı ise %67.7'dir.

Üç büyük ilde bulunan özel hastane yataklarının, bu illerdeki toplam yataklar içindeki payı ise % 10'dur. Bu illerde Sağlık Bakanlığına ait hastane yataklarının payı %42 iken, diğer kuruluşlara ait hastane yataklarının payı % 48'dir.

Üç büyük ildeki her yüz hastane yatağının 10'u özel hastane yatağı iken, kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli toplam 35 ildeki her yüz hastane yatağının sadece biri özel hastane yatağıdır. Diğer 38 ildeki özel hastane yataklarının bu illerdeki toplam yataklar içindeki payı da %4'tür (Tablo 2).

Bu durumda, 1990'lara dek ülkemizde sağlık sektöründe özel hastane yatırımlarının teşvik edilmesi için kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli illerde uygulanan tedbirlerin amacına ulaşmadığı söylenebilir. Çünkü teşviklerin daha düşük düzeyde tutulmasına karşın gelişmiş ve diğer illerdeki özel hastane yatakları, toplam özel hastane

* Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kamu Yönetimi Uzmanı.

** Hacettepe Üniversitesi, Sağlık İdaresi Yüksekokulu, Yrd. Doç. Dr.

yatakları içinde %96.4'lük bir paya sahip iken, kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli illerdeki özel hastane yatakları, toplam özel hastane yatakları içinde %3.6'lık bir paya sahiptir.

Kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli illerdeki özel hastane yataklarının gerek bu illerdeki toplam yatak sayısı içinde, gerekse toplam özel hastane yatakları içindeki paylarının çok düşük yüzdelere ifade etmesi, özel girişimcilerin bu iller için uygulanan teşvik tedbirlerini yeterli görmediklerini

içindeki yüzdesi % 66.6'dan % 65'e düşmüştür. Bunun en önemli nedeni, 1982 yılında 183 sağlık merkezinin hizmet verimliliğindeki düşüklük nedeniyle yataklı tedavi fonksiyonunun kaldırılmasıdır. Bu dönemde Milli Savunma Bakanlığına bağlı hastane sayısı 44'ten 42'ye, yüzdesi de 4.8'den 4.1'e düşmüştür. Aynı dönemde İktisadi Devlet Kuruluşlarına ait hastanelerin yüzdesi 6.4'ten 1.1'e, diğer bakanlıklara ait hastanelerin yüzdesi 0.5'ten 0.2'ye, belediyelere ait hastanelerin yüzdesi 1.5'ten 0.5'e, yabancılara ait hastanelerin yüzdesi 1.0'dan 0.6'ya düşmüştür. Azın-

TABLO-2. TÜRKİYE'DE YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ İLLERE VE BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI, 1994

İller/Bölgeler	Toplam Kurum Yatak			Özel Kurum Yatak			Sağlık Bakanlığı Kurum Yatak			Diğer Kurum Yatak		
	Sayı	Sayı	%	Sayı	Sayı	%	Sayı	Sayı	%	Sayı	Sayı	%
Üç Büyük İl Toplamı (Ankara, İstanbul, İzmir)	203	53577	39.8	83	5368	67.7	74	22482	29.0	46	25727	52.5
I. Öncelikli İller Toplamı (23 İl)	132	11010	8.2	1	20	0.3	118	8050	10.4	13	2940	6.0
II. Öncelikli İller Toplamı (12 İl)	153	16145	11.9	8	265	3.3	120	11025	14.2	25	4855	9.9
I.+II. Öncelikli İller Toplamı	285	27155	20.2	9	285	3.6	238	19075	24.5	38	7795	15.9
Diğer İller Toplamı (38 İl)	494	53933	40.0	62	2272	28.7	354	36196	46.6	78	15465	31.6
Toplam	982	134665	100.0	154	7925	100.0	666	77753	100.0	162	48987	100.0

Not : 1. Özel Kurumlar; Şahıslar, Şirketler, Dernekler, Vakıflar, Yabancılar ve Azınlıklara aittir.
2. Milli Savunma Bakanlığına ait 42 kurum ve 15900 yatak hariçtir. Bu sayıların dahil edilmesi halinde kurum sayısı 1024, yatak sayısı 150565'tir.
Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (4,5).

veya bu illerin sosyo-ekonomik, toplumsal ve siyasal özelliklerinden dolayı yatırımdan kaçındıklarını aklı getirmektedir.

Sağlık Bakanlığı kayıtlarına göre, 20 Ekim 1995 tarihi itibarıyla, Türkiye'de açıldıktan sonra kapanan özel hastane sayısı 245'tir. Yani bu tarihe kadar açılan özel hastanelerin % 60'ı çeşitli nedenlerle faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır. Aynı tarihte faaliyette olan 163 hastanenin 126'sı (%77) 1980 ve sonrasında açılmış olan hastanelerdir. Onbeş yılın üzerinde ayakta kalabilmiş olan hastane sayısı, özel konumları gereği azınlık ve yabancı hastaneleri çıkarıldığında, sadece 27'dir (%17).

Özel hastanelerin kapanma oranının bu denli yüksek olmasında, bu hastanelerin açılmadan önce, gerekli planlama ilkelerine uyulmaması, sermaye yetersizliği gibi nedenlerin rolü olabilir. İşletme aşamasında ise bu hastanelerin çağdaş işletme ve yönetim ilkelerine göre değil, hastane sahiplerinin tercihleri doğrultusunda yönetilmeleri diğer bir olumsuz etken olabilir.

1980-1994 yılları arasında onbeş yıllık dönemde Sağlık Bakanlığına ait hastanelerin tüm hastaneler

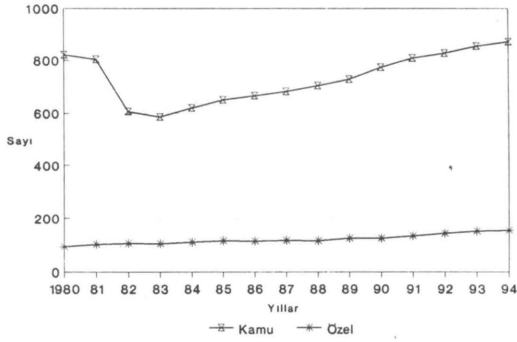
liklara ait hastane sayısı ise değişmemiştir.

Diğer yandan Sosyal Sigortalar Kurumuna, tıp fakültelerine, derneklere ve vakıflara, şahıs ve şirketlere ait hastaneler hem sayı hem de yüzde olarak artmıştır. Dernek ve vakıf hastanelerinin sayısı 4'ten 10'a, yüzdesi 0.4'ten 1.0'a çıkmıştır. Ancak bu dönemdeki en önemli artış şahıs ve şirket hastanelerinde ortaya çıkmıştır. 1980 yılında 75 olan şahıs ve şirketlere ait hastane sayısı, 1994 yılında % 77 artışla 133'e çıkmıştır. Bu hastanelerin tüm hastaneler içindeki payı ise % 8.2'den % 13.0'a yükselmiştir.

Grafik 1'de görüldüğü gibi, 1980-1994 yılları arasında kamu hastanelerinin sayısı 820'den 870'e, özel hastanelerin sayısı ise 93'ten 154'e çıkmıştır. Özel hastanelerin tüm hastaneler içindeki payı 1980'de % 10.2 iken 1994'te % 15.2 olmuştur. İncelenen dönemin sonunda kamu hastaneleri sayısal olarak % 6 oranında artarken özel hastaneler % 66 oranında artış göstermiştir.

1980-1994 yılları arasında, tüm kadro yatakları içinde, Sağlık Bakanlığına ait olanlar % 50.7'den % 51.6'ya, Sosyal Sigortalar Kurumuna ait olanlar %

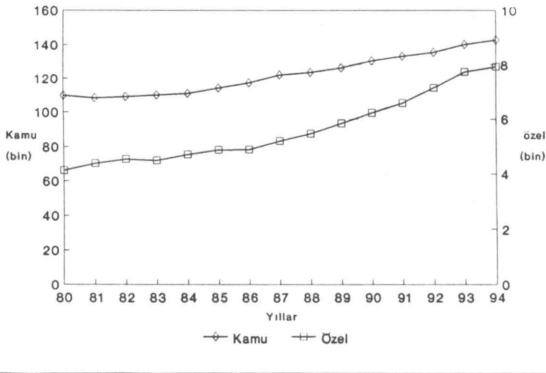
Grafik 1. Türkiye'de Kamu ve Özel Yataklı Tedavi Kurumlarının Sayısal Gelişimi, 1980-1994



Not: Özel Kurumlar; Şahıslar, Şirketler, Dernekler, Vakıflar, Yabancılar ve Azınlıklara aittir.

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (2,4,6-18).

Grafik 2. Türkiye'de Kamu ve Özel Yataklı Tedavi Kurumları Kadro Yataklarının Sayısal Gelişimi, 1980-1994



Not: Özel Kurumlar; Şahıslar, Şirketler, Dernekler, Vakıflar, Yabancılar ve Azınlıklara aittir.

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (2,4,6-18).

15.8'den % 16.7'ye, tıp fakültelerine ait olanlar % 11.3'ten % 13.1'e, dernek ve vakıflara ait olanlar % 0.3'ten % 0.4'e, şahıs ve şirketlere ait olanlar % 1.9'dan % 3.7'ye yükselmiş; Milli Savunma Bakanlığına ait olanlar %13.2'den %10.5'e, İktisadi Devlet Kuruluşlarına ait olanlar %2.4'ten %1.4'e, diğer bakanlıklara ait olanlar %0.6'dan %0.4'e, belediyelere ait olanlar %2.4'ten %0.7'ye, yabancılar ait olanlar %0.6'dan %0.3'e, azınlıklara ait olanlar %0.8'den %0.6'ya düşmüştür.

1980-1994 yılları arasında kamu hastaneleri kadro yataklarının sayısı 109721'den %30 artışla 142640'a çıkmıştır. Aynı dönemde özel hastanelerin kadro yatakları ise 4137'den % 92 artışla 7925'e yükselmiştir (Grafik 2).

Grafik 3 ve Grafik 4'te görüldüğü gibi, 1994 yılında, şahıs ve şirketlere ait hastaneler tüm has-

tanelerin %13'ünü oluştururken, bu hastanelere ait kadro yatakları tüm kadro yataklarının %4'ünü oluşturmaktadır. Aynı şekilde, diğer özel hastaneler (dernekler, vakıflar, azınlıklar ve yabancılar ait hastaneler) tüm hastanelerin % 2'sini, bu hastanelerin kadro yatakları ise tüm kadro yataklarının %1'ini oluşturmaktadır.

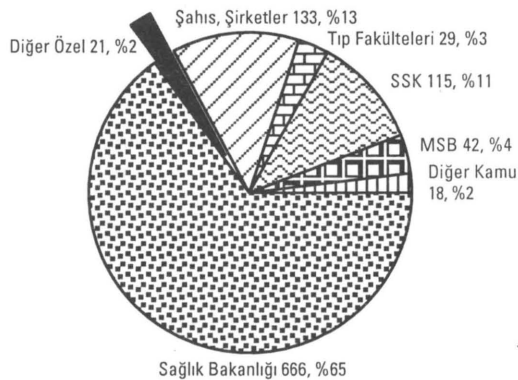
Kadro yatakları özel ve kamu hastaneleri açısından incelendiğinde, 1994 yılı itibarıyla Türkiye genelinde (MSB hariç) toplam kadro yataklarının %6'sının özel hastanelere ait olduğu görülmektedir. Ancak, illerin yarısından fazlasında (41 il) hiç özel hastane bulunmamaktadır (Tablo 3).

Özel hastane yataklarının sayıca en fazla bulunduğu iller İstanbul (4406), Ankara (574) ve İzmir'dir (388). İl içinde toplam kadro yatakları arasında özel hastane kadro yatakları yüzdesinin diğer illere göre daha yüksek olduğu iller Denizli (özel %18, kamu %82), İstanbul (özel %14, kamu %86) ve Antalya'dır (özel %13, Kamu %87).

Diğer yandan 29 tıp fakültesi hastanesinin bulunduğu illerdeki özel hastane kadro yataklarının sayısı 6667'dir. Başka bir deyişle, bu illerdeki özel hastane yatakları, toplam özel hastane yatakları içinde % 84'lük bir paya sahiptir. Bunu, özel hastanelerin alanında uzman sağlık ve yardımcı sağlık personelinin sağlayabilme kolaylığı ve talebin yoğun olması gibi nedenlerle ilgilendirmek mümkün olabilir.

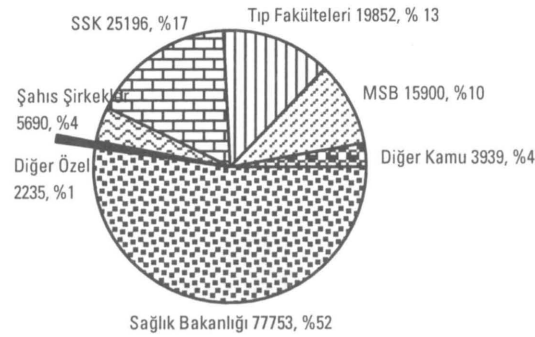
Tablo 4'te özel hastanelerin büyüklüklerine göre dağılımı verilmiştir. Yatak sayılarına göre gruplandırma yapılırken Hususi Hastaneler Kanununda özel hastanelerde bulunması gereken en az yatak sayısı, hastanenin işletme aşamasında muafiyet ve istisnalar için bölgelere göre değişen en az yatak sayıları, yatırım teşvikleri için yine bölgelere göre en az yatak sayıları ve gruplar arasındaki denge unsurları

Grafik 3. Türkiye'de Yataklı Tedavi Kurumlarının Kuruluşlara göre Dağılımı, 1994



Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (4).

Grafik 4. Türkiye'de Yataklı Tedavi Kurumları Kadro Yataklarının Kuruluşlara Göre Dağılımı, 1994



Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (4).

TABLO 4. ÖZEL HASTANELERİN BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI, 20 EKİM 1995

Yatak Sayısı	Özel Hastane Sayı	%
6-19	33	20
20-34	38	23
35-49	21	13
50-64	39	24
65-99	15	9
100-149	6	4
150-199	5	3
200-249	3	2
250-450	3	2
Toplam	163	100

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (5).

TABLO 3. ÖZEL HASTANELER VE KAMU HASTANELERİ KADRO YATAKLARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI, 1994

İller	Özel Sayı	%	Kamu Sayı	%	İller	Özel Sayı	%	Kamu Sayı	%	İller	Özel Sayı	%	Kamu Sayı	%
01-Adana	202	5	3745	95	27-Gaziantep	135	8	1635	92	53-Rize	-	-	768	100
02-Adıyaman	-	-	550	100	28-Giresun	-	-	1110	100	54-Sakarya	77	8	915	92
03-Afyon	-	-	1303	100	29-Gümüşhane	-	-	225	100	55-Samsun	111	4	2510	96
04-Ağrı	-	-	235	100	30-Hakkari	-	-	135	100	56-Siirt	-	-	255	100
05-Amasya	-	-	790	100	31-Hatay	109	8	1225	92	57-Sinop	-	-	485	100
06-Ankara	574	4	13737	96	32-İsparta	-	-	2345	100	58-Sivas	-	-	2198	100
07-Antalya	250	13	1714	87	33-İçel	207	9	2153	91	59-Tekirdağ	49	6	767	94
08-Artvin	-	-	550	100	34-İstanbul	4406	14	26537	86	60-Tokat	-	-	1202	100
09-Aydın	49	3	1474	97	35-İzmir	388	5	7935	95	61-Trabzon	92	4	2390	96
10-Balıkesir	119	5	2195	95	36-Kars	-	-	365	100	62-Tunceli	-	-	165	100
11-Bilecik	-	-	255	100	37-Kastamonu	15	1	1483	99	63-Ş.Urfa	-	-	855	100
12-Bingöl	-	-	310	100	38-Kayseri	40	2	1956	98	64-Uşak	20	4	500	96
13-Bitlis	-	-	310	100	39-Kırklareli	51	9	494	91	65-Van	-	-	765	100
14-Bolu	10	1	1270	99	40-Kırşehir	-	-	450	100	66-Yozgat	-	-	850	100
15-Burdur	-	-	715	100	41-Kocaeli	20	1	1483	99	67-Zonguldak	-	-	2164	100
16-Bursa	222	6	3604	94	42-Konya	58	2	2713	98	68-Aksaray	20	6	300	94
17-Çanakkale	51	6	766	94	43-Kütahya	-	-	1203	100	69-Bayburt	-	-	50	100
18-Çankırı	-	-	415	100	44-Malatya	25	2	992	98	70-Karaman	-	-	190	100
19-Çorum	89	6	1295	94	45-Manisa	10	1	2004	99	71-Kırıkkale	-	-	520	100
20-Denizli	236	18	1087	82	46-K.Maraş	96	9	940	91	72-Batman	-	-	180	100
21-Diyarbakır	20	1	2660	99	47-Mardin	-	-	475	100	73-Şırnak	-	-	170	100
22-Edirne	32	4	710	96	48-Muğla	30	3	970	97	74-Bartın	-	-	297	100
23-Elazığ	27	1	2078	99	49-Muş	-	-	335	100	75-Ardahan	-	-	165	100
24-Erzincan	-	-	571	100	50-Nevşehir	-	-	429	100	76-Iğdır	-	-	50	100
25-Erzurum	13	1	2305	99	51-Niğde	-	-	420	100	TÜRKİYE	7925	6	126740	94
26-Eskişehir	72	3	2146	97	52-Ordu	-	-	1227	100					

Not: 1. Özel hastaneler; Şahıslar, Şirketler, Dernekler, Vakıflar, Yabancılar ve Azınlıklara aittir.
2. Milli Savunma Bakanlığına ait 15900 yatak kapsama dahil değildir.

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (4,5).

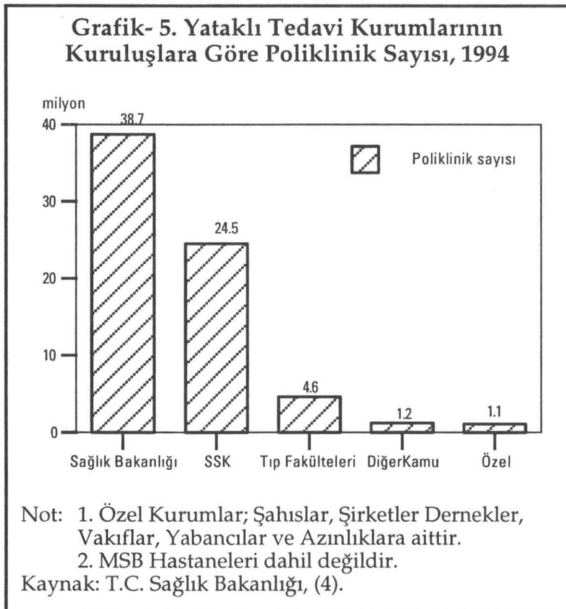
dikkate alınmıştır. Buna göre 50-64 arasında yatağa sahip olan hastaneler ilk sırada yer almaktadır (%24). 20-34 arasında yatağı bulunan hastaneler %23, 6-19 arasında yatağı bulunan hastaneler ise %20'lik bir paya sahiptir.

20 Ekim 1995 tarihi itibarıyla toplam 163 hastanenin 92'si (% 56) elli yatağın, 146'sı (% 89) yüz yatağın altında yatak kapasitesine sahiptir. Bir başka deyişle, özel hastanelerin yarısından fazlasının yatak sayısı elliden azdır.

Son beş yılda (1990-1994), Sağlık Bakanlığı ve tıp fakülteleri hastaneleri ile şahıs ve şirketlere ait hastanelerin fiili yatak sayıları sürekli olarak artmış, yabancı ve azınlık hastanelerinin fiili yatak sayısı ise azalmıştır (4).

Grafik 5 ve 6'da yataklı tedavi kurumlarının (MSB hariç) poliklinik ve yatan hasta (toplam çıkan hasta) sayıları verilmiştir. 1994 yılında tüm hastanelerin toplam poliklinik sayısının %1.0'ı, yatan hasta sayısının ise %3.2'si şahıs ve şirket hastanelerine aitti. Dernek ve vakıflara, yabancılara ve azınlıklara, şahıs ve şirketlere ait hastanelerin faaliyetleri birlikte değerlendirildiğinde, özel hastanelerin poliklinik sayısının toplam poliklinik sayısının %1.6'sını oluşturduğu ve yıl içinde hastaneye yatan hastaların %4.5'inin özel hastanelere yattığı anlaşılmıştır. Şahıs ve şirket hastanelerine ait poliklinik sayısının çok düşük olmasının nedeni, Sağlık Bakanlığının, Hususi Hastaneler Kanununun 14. maddesine dayalı olarak, bu hastanelerin poliklinik faaliyetlerine izin vermemesidir.

1994 yılında özel hastanelerde yapılan ame-



liyatlar, tüm hastanelerde yapılan toplam ameliyatların %6.1'ini oluşturmuştur. Sadece şahıs ve şirket hastanelerinde ise bu yüzde 4.6 olup Sağlık Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve tıp fakültelerine ait olanlar dışındaki hastanelerin ameliyat yüzdelerinden yüksektir.

1994 yılında hastanelerde yapılan doğumların %5.2'si özel hastanelerde yapılmıştır. Sadece şahıs ve şirket hastanelerinde yapılan doğumlar, tüm hastanelerde yapılan doğumların %4'ünü oluşturmaktadır ve bu yüzde tıp fakültelerinde yapılan doğumların yüzdesinden (%3.5) büyüktür. Hastanelerde yapılan doğumlar açısından, şahıs ve şirketlere ait hastaneler, Sağlık Bakanlığına (%67.4) ve Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı hastanelerden (%23.4) sonra üçüncü sırada tercih edilmiştir.

Genel olarak tüm hastanelerde 1994 yılında bir hastanın ortalama kalış gün sayısı 6.5 iken şahıs ve şirketlere ait hastanelerde bu sayı 2.9 olup tüm hastaneler içindeki en düşük sayıdır. Belediyelere (18.6), tıp fakültelerine (10.3), diğer kamu kuruluşlarına (9.1), yabancılara ve azınlıklara (7.6) ait hastanelerdeki ortalama kalış gün sayısı, şahıs ve şirketlere ait hastanelerdekine göre çok yüksektir.

Şahıs ve şirketlere ait hastanelerin yatak işgal oranı (%20.2), 1994 yılında Türkiye genelinde tüm hastanelerin ortalama yatak işgal oranından (%57.4) çok düşüktür. Hastanelerin kaba ölüm oranları karşılaştırıldığında, Türkiye genelinde bu oranın % 1.9, yabancı ve azınlık hastanelerinde %3.0, dernek ve vakıf hastanelerinde %1.0, şahıs ve şirketlere ait hastanelerde ise %1.3 olduğu görülmüştür.

1993-1994 yılları arasında, Türkiye'deki (MSB hariç) toplam poliklinik sayısı %11.7 artmıştır. Ancak bu artış Sağlık Bakanlığı hastanelerinde %11.4, tıp fakültelerine ait hastanelerde %5.7, Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinde %13.4, diğer kamu hastanelerinde %1.8 olarak gerçekleşmiştir. En fazla artış ise %29.3 ile özel hastanelerde olmuştur.

Aynı dönemde yatan hasta sayılarında da en fazla artış özel hastanelerde gerçekleşmiştir. (%17.0 ve bunu tıp fakülteleri izlemiştir (%11.6). Türkiye genelinde yatan hasta sayısı artışı ise %6.9 olmuştur.

Poliklinik hastalarının ne kadarının hastaneye yatırıldığı incelendiğinde, genel olarak polikliniğe başvuran her 100 hastadan 1993 yılında %5.6'sının, 1994 yılında ise %5.3'ünün hastaneye yattığı görülmüştür. Bu oranın en düşük olduğu hastaneler diğer kamu hastaneleri iken, en yüksek olduğu hastaneler özel hastanelerdir (1993 yılında %16.4, 1994 yılında %14.8).

Özel hastane kadro yataklarının servislere göre dağılımı incelendiğinde, 1993 yılında yatakların dörtte birinin genel şirürji servisinde olduğu görülmüştür. Bunu %17.3 ile kadın hastalıkları ve doğum, %16.8 ile iç hastalıkları, %6.9 ile çocuk sağlığı ve hastalıkları servisleri izlemektedir. Özel hastanelerde; alerji, astım, cüzzam, çocuk şirürji, endokrinoloji ve metabolizma, gastro enteroloji şirürji ve hematoloji servisleri bulunmamaktadır.

Kamu hastanelerinde ise en fazla kadro yatağı bulunan servis iç hastalıklarıdır (%17.1). Bunu genel şirürji (%14.5), kadın hastalıkları ve doğum (%12.8), çocuk sağlığı ve hastalıkları (%8.7) izlemektedir.

Görüldüğü gibi, özel hastanelerde ve kamu hastanelerinde sıralama değişmekle birlikte, en çok yatağa sahip ilk dört servis aynıdır. Kamu hastanelerinde yatakların en az bulunduğu servisler, özel hastanelerde hiç bulunmayan alerji ve gastro enteroloji şirürji servisleridir (Tablo 5).

Kamu hastaneleri kadro yatakları ile kıyaslandığında, özel hastane yataklarının en fazla bulunduğu servisler; yoğun bakım (özel %29, kamu %71), göğüs ve kalp damar şirürji (özel %13, kamu %87), plastik ve rekonstrüktif şirürji (özel % 11, kamu % 89) ve genel şirürjidir (özel % 10, kamu % 90). Özel hastanelerin şirürji servislerindeki toplam kadro yatakları, bütün şirürji servislerindeki (kamu ve özel) toplam kadro yataklarının %9'unu oluşturmaktadır.

ÖZEL HASTANELERİN HİZMET SUNUMUNU OLUMSUZ ETKİLEYEN ETKENLER

a. Yasal Düzeyde

Özel hastanelerin tanımı, açılış şartları, iç hizmetleri, çalışma esasları, teftişleri gibi uymak zo-

runda oldukları temel kurallar 1933 tarihli Hususi Hastaneler Kanunu (19) ile düzenlenmiştir.

Kanunun günümüzde aksayan yanları ve ortaya çıkardığı sorunlar aşağıda belirtilmiştir.

Sadece şahıs ve şirketlere ait hastaneler dışında kalan özel hastanelere poliklinik yapabilme hakkı tanınmasının uygulanabilirliği kalmamıştır. Ancak halen şahıs ve şirketlere ait özel hastanelerin poliklinik yapamayacaklarına ilişkin kısıtlama devam etmektedir.

Hususi Hastaneler Kanununun 26. maddesine göre, özel hastanelerde hastalardan alınacak gündelik ücrete; yatak, yemek, bakım, basit laboratuvar tetkikleri ve kadrolu uzman hekimlerin ücretleri dahildir. Ancak günümüzde, burada sayıların hepsinin gündelik ücret içinde değerlendirilmesi mümkün olmamakta ve bu durum karışıklıklara yol açmaktadır.

Hususi Hastaneler Kanununun "Cezai Hükümler" başlığı altında yer alan para cezalarının caydırıcılık ve cezai yaptırım özellikleri tamamen önemini kaybetmiştir. Ayrıca Kanunun anlaşılabilirliği, kullanılan dilin eski olması nedeniyle azalmıştır.

Kamuya ait hastanelerde "başhekim" unvanı ile tanımlanan kurum yöneticilerinin özel hastanelerde "mesul müdür" olarak tanımlanması biçimsel bir ayırım olmuştur. Uygulamada özel hastanelerin her türlü işlerinden sorumlu kişiler, kamuda olduğu gibi "başhekim veya baştabip" unvanlarını kullanmaktadır.

Özel hastaneler kabul edilecek hastalar, hastanelerin türleri, binalarının nitelikleri, personel kadroları, bulundurulması zorunlu ilaç, araç ve gereçler ve özel hastanelerin iç hizmetlerine ilişkin esaslar ise Özel Hastaneler Tüzüğünde (20) gösterilmiştir.

Tüzük gereğince özel hastanelerde bulundurulması zorunlu ilaç, araç ve gereçlerin bir kısmı bilimsel teknolojik gelişmeler nedeniyle ya kullanılmamakta ya da tamamen piyasadan kalkmış bulunmaktadır.

b. İşletme Düzeyinde

Özellikle tıp fakültesi hastanelerinin bulunmadığı illerde ve gerçek kişilerin kendi mali imkanlarına dayalı olarak açılan, yatak sayısı az olan hastanelerde malzeme noksanlığı ve personel yetersizliği olabilmektedir. Bu durum işletmenin verimliliğini ve sunulan hizmetin kalitesini önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Özel hastane bünyesinde bulunması zorunlu olan röntgen, biyokimya, bakteriyoloji laboratuvarları

TABLO-5. TÜRKİYE'DE ÖZEL HASTANELER VE KAMU HASTANELERİ KADRO YATAKLARININ SERVİSLERE GÖRE DAĞILIMI, 1993

Servisler	Özel		Kamu		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Acil	2	0.0	423	0.3	425	0.3
Alerji	-	-	82	0.0	82	0.1
Anestezi ve Reanimasyon	6	0.1	206	0.2	212	0.2
Astım	-	-	120	0.1	120	0.1
Bulaşıcı Hastalıklar	50	0.7	2146	1.7	2196	1.7
Cüzzam	-	-	350	0.3	350	0.3
Çene Cerrahi	3	0.0	74	0.1	77	0.1
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	529	6.9	10749	8.7	11278	8.6
Çocuk Şirürji	-	-	577	0.5	577	0.4
Deri ve Zührevi Hastalıklar	28	0.4	2166	1.7	2194	1.7
Endokrinoloji ve Metabolizma	-	-	228	0.2	228	0.2
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	87	1.1	4332	3.5	4419	3.4
Gastro Enteroloji	10	0.1	357	0.3	367	0.3
Gastro Enteroloji Şirürji	-	-	52	0.0	52	0.0
Genel Şirürji	1930	25.0	18040	14.5	19970	15.1
Göğüs Hastalıkları	188	2.4	9881	8.0	10069	7.6
Göğüs Kalp Damar Şirürji	117	1.5	816	0.7	933	0.7
Göğüs Şirürji	69	0.9	1042	0.8	1111	0.8
Göz Hastalıkları	244	3.2	3925	3.2	4169	3.2
Hematoloji	-	-	259	0.2	259	0.2
İç Hastalıkları	1298	16.8	21297	17.1	22595	17.1
Kadın Hastalıkları ve Doğum	1334	17.3	15866	12.8	17200	13.0
Kardiyoloji	49	0.6	1119	0.9	1168	0.9
KBB Hastalıkları	237	3.1	4304	3.5	4541	3.4
Nöroloji	96	1.3	3818	3.1	3914	3.0
Nöro-Şirürji	119	1.5	2048	1.6	2167	1.6
Onkoloji ve Röntgen Tedavi	10	0.1	1365	1.1	1375	1.0
Ortopedi ve Travmatoloji	339	4.4	5285	4.3	5624	4.3
Plastik ve Rekonstrüktif Şir.	80	1.0	635	0.5	715	0.5
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları	496	6.4	7876	6.3	8372	6.3
Üroloji	317	4.1	4498	3.6	4815	3.7
Yoğun Bakım	86	1.1	214	0.2	300	0.2
Toplam	7724	100.0	124150	100.0	131874	100.0

Not : 1. Özel Hastaneler; Şahıslar, Şirketler, Dernekler, Vakıflar, Yabancılar ve Azınlıklara aittir.
2. Milli Savunma Bakanlığına ait 15900 yatak dahil değildir.

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı, (5,18).

gibi ünitelerin ayrıca ruhsatlandırılması ve ayrı ayrı mesul müdürler belirlenmesi, organizasyonda sorunlara yol açabilmektedir (21).

Özel hastanelerde çalışan hekimlerin düzenlediği raporlar, ancak İl Sağlık Müdürlüğü onayladığında geçerli olabilmektedir. Bu ise özel has-

tanelere karşı bir güvensizlik olarak algılanmaktadır (22).

Elektrik, su, havagazı gibi kamu hizmetlerinden yararlanmakta olan özel hastaneler "Ticarethane" sınıfında değerlendirilerek pahalı tarifelere tabi tutulmaktadır (23).

Kamuya ait hastaneler ve kamu yararına çalışan kuruluşlara ait hastanelerin ücretleri Katma Değer Vergisi kapsamı dışında bırakılırken, özel hastaneler Katma Değer Vergisi kapsamında tutulmuştur. Bu yüzden KDV, kamu hastanelerinde ve kamu yararına çalışan kuruluşlara ait hastanelerde fiyatlara bir etki yapmazken, özel hastanelerin gündelik ücretlerini yükseltme gibi olumsuz bir etki yapmaktadır (24).

Özel hastanelerin gündelik ücretlerinin dışında kalan operasyon öncesi ve sonrası hizmetleri, ameliyathane, tıbbi gaz kullanımları, tıbbi yardımcı personel ücretlerini kapsayan ve hastane fiziki altyapı girdilerini dikkata alan ücret tarife veya düzenlemeleri mevcut değildir.

Özel hastanelerde yapılan tetkik, tahlil, müdahalelerin fiyatları ise yerel Tabip Odaları tarafından, Türk Tabipleri Birliği Asgari Ücret Tarifesi esas alınarak belirlenmektedir. Ancak bu tarife de muayenehane koşullarında hizmet veren hekimlerin ücretlerini belirlemeye yönelik olduğu için özel hastanelerin ihtiyacını tam olarak karşılamamaktadır (25).

Yatırım aşamasında teşvik edilen özel hastanelerin işletme aşamasında yeteri kadar desteklenmemesi verimsizlik ve atıl kapasiteler yaratılmasına, teşviklerin de nihai amaçlara ulaşmamasına yol açabilmektedir.

Türk sağlık sistemi içinde gittikçe daha fazla önem kazanan özel hastaneler, yasal düzenlemelerin güncelleştirilmesi, kalite standartlarının belirlenmesi ve çağdaş yönetim teknikleriyle yönetilmeleri durumunda sağlık hizmetlerinin sunumuna daha fazla katkı sağlayabileceklerdir.

KAYNAKLAR

1. T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, **Sağlık Sektörü Master Plan Etüdü Mevcut Durum Raporu**, Aralık 1989, s. 71
2. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Cumhuriyet Dönemi Yataklı Tedavi Hizmetleri 1923-1983 ve 1982 Yılı Çalışmaları**, Ankara: SSBY Yayın No. 505, 1983, s. 29.
3. Kaya, K. **Türk Sağlık Sistemi İçinde Özel Hastanelerin Yeri**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programı, Ankara: 1994, s. 89.
4. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1994**, Ankara: Yayın No. 566, 1995.
5. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Hastaneler Şube Müdürlüğü kayıtları**.
6. T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1980 Yılı Bülteni**, Ankara: Bas-Yay Matbaası, 1981.
7. T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1981 Yılı Bülteni**, Ankara: Bas-Yay Matbaası, 1982.
8. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1983 Yılı Bülteni**, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 507, 1984.
9. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1984 Yılı Bülteni**, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 510, 1985.
10. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1985 Yılı Bülteni**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 513, 1986.
11. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1986 Yılı Bülteni**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 522, 1987.
12. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları 1987 Yılı Bülteni**, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 523, 1988.
13. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1988**, Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayın No: 531, 1989.
14. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1989**, Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayın No: 539, 1990.
15. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1990**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 545, 1991.
16. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1991**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 548, 1992.
17. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1992**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 553, 1993.
18. T.C. Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1993**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 559, 1994.
19. **Hususi Hastaneler Kanunu**, 2219 S.K., 1933.
20. **Özel Hastaneler Tüzüğü, Resmi Gazete**, 17924, 10 Ocak 1983.
21. "Ruhsat Bürokrasisi Hizmet Aksatıyor", **Steteskop**, Sayı 3, Nisan 1994, s. 8.
22. T.C. Başbakanlık DPT, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Sağlık Özel İhtisas Komisyonu Finans ve Maliyet Alt Komisyonu, Özel Sektör Sağlık Finansmanı ve Maliyet Alt Komisyonu Raporu**, Ankara: 1993, s. 5.
23. **a.k.**, s. 7.
24. A. Akça, "Özel Sağlık Kuruluşlarının Bugünkü Durumu ve Sorunları", İstanbul Ticaret Odasınınca düzenlenen **Ülkemizdeki Sağlık Sorunlarının Çözümüne Özel Sağlık Kuruluşlarının Yeri ve Önemi Semineri**'ne sunulan bildirisi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1993-9, 18 Kasım 1992, s. 39/40.
25. T.C. Başbakanlık DPT, **a.g.e.**, s. 11.